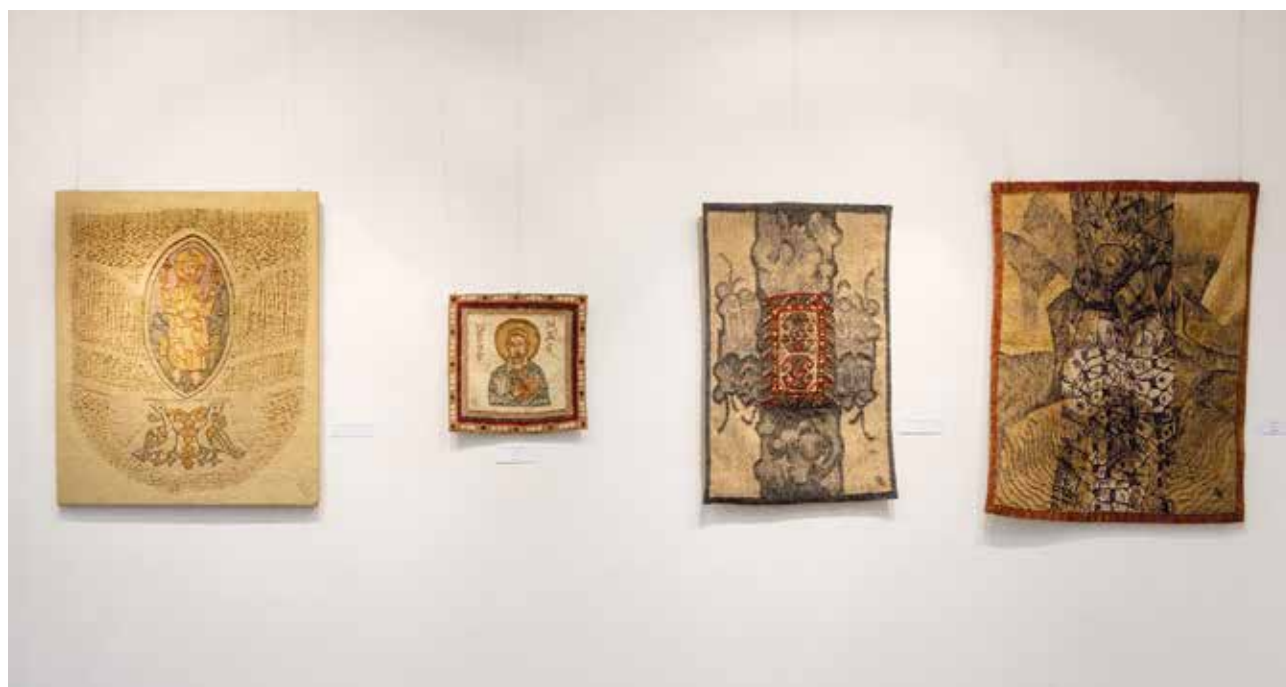

Műhelymunkák, párhuzamok: faliképek, domborművek

JOHN ÁGOSTON ÉS KOVÁCS PÉTER
TEXTILMŰVÉSZEK EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

Valamilyen fontos kapcsolat sejthető, mély összefüggés feltételezhető volt a meghívó szokatlan megfogalmazása kapcsán: négy textilművész, Bényi Eszter, Kiss Katalin, Málík Irén és Rónai Éva invitálta két egykori alkotótárs csepeli emlékkiállítására az érdeklődőket. A négy, ma is aktív művész és a két, már lezárt életművel kiállítóként megidézett alkotó és munkássága közötti kapcsolatot megvilágításához a baráti kontaktusok feltárásán túl egy hetedik társuk, Prohászka Margit textilművész *Volt egyszer egy Latex – Nyüstös lakástextil-tervezés a 20. század*

második felében című feldolgozását kell fellapoznunk.¹ Ez a mű a Lakástextil Vállalat 1960-as évektől az ezredfordulóig fennállt és működött textilművészeti tervezőműhelyének tevékenységét tárgyalja, és a stúdió tagjainak munkásságát foglalja össze az alapító tagok sorában Kovács Péterrel (1941–2021) és John Ágostonnal (1934–2019), míg az újabban csatlakozottak közül Bényi Eszterrel, Kiss Katalinnal és Málík Irénnel. A szoros alkotói kapcsolatok másik történeti mozzanata az 1990-es évek művészeti krónikáját áttekintve ragadható meg:

Az Együtt 2+4 című kiállítás részlete KOVÁCS Péter munkáival | Part of the show 'Together 2+4' with works by Péter KOVÁCS
Csepel Galéria, Budapest, 2022

Fotó: Varga Gábor György

1992-ben alakult meg az e textilművészek – Rónai Éva kivételével – alkotta Mill'Art csoport, amely tagjainak ipari és egyedi tevékenységét volt hivatott segíteni és koordinálni.

Prohászka Margit a hatvanas évek derekán lezajlott eseményeket ecsetelve áttekintésében megállapította: „Közben létrejött a Lakástextil Vállalat. Akkor a népgazdaság éppen centralizációs időszakát élte. A Kőszegi Posztógyárat, a Kőszegi Nemezgyárat, a Kőszegi Bútorszövetgyárat (Ágyterítőgyár volt régen), a Szombathelyi Takarógyárat, a Soproni Szőnyeggyárat és a Tatai Szőnyeggyárat egyesítették nagyvállalattá. ... A Latex közös tervezőirodája (Budapesten) a Dalszínház utcában alakult ki. Pécsi László volt a vezető tervező a Bútorszövetgyárból... Még ez évben csatlakozott a csoporthoz a frissen végzett John Ágoston, később pedig a vállalat ösztöndíjasa, Kovács Péter, a tervezők Jolly Jokere, aki minden területre bedobható volt, kellő körülményességgel mindent meg tudott oldani.”²

Vagyis az 1934-ben született John Ágoston és az 1941-ben született Kovács Péter is az iparművészeti főiskolai tanulmányok lezárását követően kezdte meg a kilencvenes évek végéig tartó Latex stúdiós pályafutását, kényszerűen vállalva a szocialista évtizedekben rájuk rótt művészsorsot: gyári tervezőként a szocialista nagyipar termékeinek – bútorszövetek, függönyök, szőnyegek – művészi kivitelben, kellő esztétikai minőségben való megvalósulásáért hadakoztak, míg alkotóművészként önálló művészeti programjukat próbálták realizálni. A 2019-ben lezárult John Ágoston- és a 2021-ben véget ért Kovács Péter-munkásság párhuzamai között önálló kiállítások és csoportos, a textilművészet hazai seregszemléin való, vissza-visszatérő fellépések, közgyűjteményekbe került művek és megbízásra készült, középületekben otthonra lelt munkák megvalósítása vehető számba az egy-egy kiállítási díj és más művészeti elismerések mellett. John Ágoston életművéről összefoglalóan arra emlékeztet a Prohászka Margit által jegyzett kiadvány, hogy „főleg

KOVÁCS Péter: Fordított világ | Péter KOVÁCS: Reversed world | 2009, gobelin, 98x120 cm

Fotó: Varga Gábor György

jacquard bútorszöveteket és függönyöket tervezett. Egy-két szőnyege is megvalósult Sopronban, falikárpitja és néhány szőnyege pedig Tatán. Egyedi munkái közül gobelinjei valósultak meg, s később a textilplasztika felé fordult”.³ Kovács Péter is széles körű alkalmazott tervezői tevékenységet fejtett ki – bútorszövetek, autókárpitok, gépi és kézi szőnyegek, függönycsaládok tervei készültek tervezőműhelyében –, s az egyedi textilek terén a hatvanas-hetvenes évek fordulójáig gobelinteknikával kárpitokat szőtt, majd vegyes technikával készült textil faliképekkel jelentkezett. Érdekes és fontos, az életművet jelentősen befolyásoló tényező, hogy részt vett a koronázási palást alapszövetének és több magyar textilemlék kutatói elemzésében, és az erdélyi szélhímezések és szövetszél-összekötések rekonstrukciós munkálataiban is.

John Ágoston a pályája kezdetén hagyományos textil faliképeket alkotott, amelyeken figurális kompozíciók jelentek meg, majd a természeti formákból elvonatkoztatott, absztrakt struktúrák tűnedeztek fel művein. Az egyik legkorábbi műve, az *Életfa* még a festőművész, Bálint Endre motívumainak hatását idézte, de a hetvenes évek végén készült *Tűz és víz* című nagy méretű falikép már az önálló hang megtalálását tanúsítja. A művész a stilisztikai váltással párhuzamosan

fokozatosan eltávolodott a textil falikép egységes sík felületétől is: textil domborműveket alkotott, amelyeken a kidomborodó formák, az anyagok és a színek, illetve árnyalatok ötvözésével, a sík finom megbontásával a teret is erőteljesen megmozgatta. Innen csak egy lépés volt a tértextilek megalkotása: a négyzet és téglalap alakú keretekbe foglalt kompozíciók már szobrászati térproblémákat vetettek fel – a keret elhagyásával, a szabadon térbe illesztett textiltárgy megalkotásával háromdimenziós alkotásokká alakultak. John Ágoston korai és későbbi műveit mérlegelve is megállapítható, hogy a művész mind az anyagok megválasztásában, mind a színek alkalmazásában szűkszavú és mértéktartó volt, a kifejezési lehetőségek legteljesebb kibontására kevés eszközzel vállalkozott. Az egyik John Ágoston-tárlat alkalmával műveit jellemezve Torday Aliz művészeti író a természeti formákra és egyedekre – mint a magokra, a gyökerekre –, illetve ezek organikus, átírt alakzataira, jelentésgazdag motívumaira hívta fel a figyelmet: „Bomol, árad, hullámszik, kapaszkodik, terjed... Rejtve, hiszen a művész általában mélyen zárkózó alkat, John Ágoston pedig különösen az – itt van az élet jelenségeinek textillé fogalmazódott teljes tárháza. Ott van a mag, amelyet rejt vagy befogad egy nyitott forma. ... A mag, ez a

KOVÁCS Péter: Fa-tenyér | Péter KOVÁCS: Tree-palm | 2008, gobelin, 88x125 cm

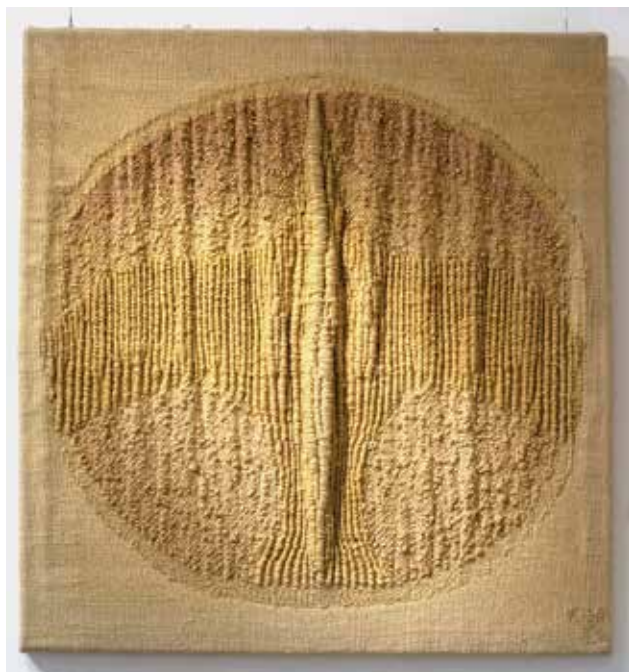
Fotó: Varga Gábor György

gyakran jelenlevő hangsúlyos vagy színes pont maga köré rendezi a kompozíciót, mágneses teret, holdudvart hoz maga körül létre. Azután itt vannak a gyökerek! A természetben megfigyelt (lefényképezett) textilként viselkedő gyökérszerkezet erővonala, áramlása a kép sodrába ragadja a szemlélőt. Nem a lombkorona izgatja, mindig a földbenyúlt tükörkép, a gyökér. Textiljein legtöbbször a lent, a lefelé kapaszkodás kap hangsúlyt. És a mélység.²⁴ A csepeli tárlat John Ágoston korai, a múlt század hatvanas-hetvenes évtizedeiben készült műveire koncentrált, amelyek jobbra színtelenek, anyagszerűek, a textil domborművek és a térbe kilépő textilplasztikák világába kalauzolnak, s a geometrikus formaelemek mellett a gyűrődések, a hullámlások, a gubancok, az elválások és egyesülések jelenségeit megidézve összpontosítják elvont mondandóikat.

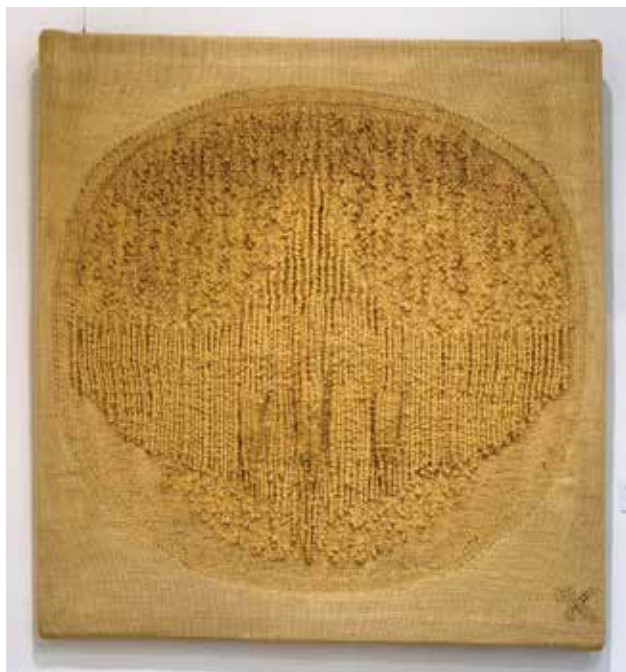
A Kovács Péter autonóm művészi tevékenységét fémjelző munkák a világ jelenségeit és tárgyait megszőhető jelekké alakító kompozíciók. A megszőhető jelekké alakítás terepe és műformája a hallatlan nagy múltra visszatekintő kárpitszövés klasszikus technikájának alkalmazása révén megszülető, falra függesztett textil falikép. Az 1970-es évek óta azonban ez a kárpitszövési eljárás nem tisztán, a klasszikus mintát követően alkalmazott technika volt Kovács Péter alkotásai esetében, hanem úgynevezett vegyes technikaként kivitelezett, amikor a gobelin és ógobelin szövési eljárásokat hímzésekkel, applikációkkal gazdagította a művész, illetve a szövés technika váltásaival, a felvetés sűrűségének megváltoztatásával módosította

JOHN Ágoston: Gleccser | Ágoston JOHN: Glacier
 Vegyes technika, 70x50 cm
 Fotó: Varga Gábor György

KOVÁCS Péter: Fehér variációk 4. Ég felé
 Péter KOVÁCS: White variations 4. Towards the Sky
 1988, vegyes technika, 86x80 cm
 Fotó: Varga Gábor György

KOVÁCS Péter: Fehér variációk 7. Ég és Föld
 Péter KOVÁCS: White variations 7. Heaven and Earth
 1988, vegyes technika, 92x77 cm
 Fotó: Varga Gábor György

JOHN Ágoston: Héj I. | Ágoston JOHN: Hull I
Vegyes technika, 51x51x18 cm
 Fotó: Varga Gábor György

JOHN Ágoston: Héj II. | Ágoston JOHN: Hull II
Vegyes technika, 56x53x21 cm
 Fotó: Varga Gábor György

Az Együtt 2+4 című kiállítás részlete KISS Katalin és MÁLIK Irén munkáival
 Part of the show 'Together 2+4' with works by Katalin KISS and Irén MÁLIK | Csepel Galéria, Budapest, 2022
 Fotó: Varga Gábor György

textiljeinek szövés módját és felületét, és így új, a síkból kilépő struktúrát hozott létre. Művészetét ez a kettősség jellemzi: a hagyományos textilsík megtartását tanúsító faliképek mellett megjelennek azok a textil domborművek is, amelyek izgalmas felületjátékukkal, plasztikai hatásrendszerükkel, egyszersmind fényárnyék reflexeikkel – akárcsak John Ágoston alkotásai – gazdagítják a mű jelenségvilágát: ennek a törekvésnek a legszebb beteljesítései a *Fehér variációk* című sorozat nyers, rusztikus kompozíciói.

A technika, a forma vizsgálata mellett fontos következtetések vonhatók meg Kovács Péter műveinek stilsztikai és tematikai analízise nyomán is. Könnyen felmérhető, hogy mind a való világ jelenségeinek és alakzatainak, formáinak megidézése körében, mind az elvonatkoztatás, az absztrakció birodalmában magabiztosan építkezett: egy-egy konkrétan megjelenített, vagy stilizált motívum – mint amilyen egy fa, vagy egy táncoló nőalak, vagy a középkori művészetre utaló Krisztus-alak-idézet – szimbolikus sűrítésű megjelenítése mellett a nem-ábrázoló képi elemekből is izgalmas és kifejező kompozíciót szervezett. Művei hol a színre, csupán néhány színtelenségben megragadott és kiemelt motívumra koncentrálnak. Vannak festői, a foltok gazdag áradására és összhangjára alapozott, s vannak vonalas, már-már grafikus kompozíciói, és vannak olyan munkái is, amelyek a geometria hangsúlyait hordozzák. A jelszerű kifejezésű, szimbolikus összegzésű művek mellett megszülető elvont kompozíciói mögöttes tereiben, motívumainak indíttatásában – végső soron

ebben is rokonok e művek John Ágoston alkotásaival – leginkább természeti megfigyeléseket és élményeket, tájakat és mikroszkopikus nagyítású természeti elemeket vélhetünk felfedezni, amely vélekedést bizonyos fokig alátámasztja Kovács Péter alkotómódszere is: a művek megszületését a művész fotói inspirálták.

John Ágoston és Kovács Péter alkotásaihoz szervesen és harmonikusan kapcsolódtak a meghívók, az emléktárlat szervezőinek és rendezőinek külön termekben felvonultatott alkotásai: Bényi Eszter, Kiss Katalin, Málík Irén és Rónai Éva ezredforduló után készített faliképei, a formabontó gesztusokat és eljárásokat, a keményebb megszólalásokat kerülő, szabályos, klasszikus gobelinteknikával szőtt kompozíciói. E műveken egy-egy valóságalem, természeti motívum fel-felbukkan ugyan – Málík Irén és Rónai Éva munkáin –, de inkább az elvont, a foltokkal, a színekkel és a színátmenetekkel tolmácsolt lírai mondandók megjelenítésének, kifejezésének lehettünk tanúi.

Mint ez az emléktárlat is tanúsította, olyan mozgékony, sok irányban tájékozódó, a stilsztikai egyhangúságot messze elkerülő, a tradíciókat tisztelő, de az újításokat is – mértéktartón – alkalmazó, a magyar és nemzetközi textilművészeti törekvésekkel összhangban megszületett életműveket láthatunk, amelyeket nagy-nagy szakmai alázat és mesterségbeli tökély, eredeti mondandó, leleményes formateremtés hitelesít és karakterizál – és amelyek háttérében a művészetkedvelő közönség előtt jórészt ismeretlen, évtizedeken át kifejtett alkalmazott textiltervezési tevékenység rejtőzik. (Jó lenne, ha az ezen alkotómunkát tükröztető kiállítások megrendezésére is vállalkozna néha valamely intézményünk.) Elmondható tehát, hogy két jelentős, a 20. századi és az ezredfordulót követő évek magyar textilművészetét gazdagító, ritkán reflektorfénybe kerülő életmű értékeit tárta fel a négy egykori kolléga által megrendezett, a régi alkotótársak munkáinak kíséretében prezentált műegyüttesként a Csepel Galéria kettős emléktárlata.

WEHNER Tibor
művészettörténész

(Együtt 2+4. John Ágoston és Kovács Péter textilművészek emlékkiállítás. Csepel Galéria, Budapest, 2022. szeptember 8–30.)

1. Prohászka Margit: *Volt egyszer egy Latex. Nyüstös lakástextil-tervezés a 20. század második felében.* Budapest, 2008.
 2. Uo. 8.
 3. Uo. 27.
 4. Torday Aliz: Bevezető. In: *John Ágoston textilművész kiállítása.* Katalógus. Kuny Domokos Múzeum, Tata, 1982.
- A szöveg a kiállítás megnyitóján elhangzott beszéd szerkesztett változata.

JOHN Ágoston: Termés | Ágoston JOHN: Fruit
Vegyes technika, 50x45,5 cm
Fotó: Varga Gábor György